

KVÄKAR - tidskrift

Nr 3 2007
Årgång 59

Ett stort tack för allt:
tack för god mat,
för andakt och lugn,
för bad, sol, pingis och prat.

Så en dag
hela lägret går mot sitt slut,
men vi har ju knappast
slösat *en* minut.

Dan Pettersson från Sommarlägret 2007 på Svartbäcken

Guds härlighet i en trasig värld? s. 4

Hälsning från Treårsmötet s. 7

**John Punshon:
En annorlunda kristendom s. 12**

I detta nummer

<i>Hur ger man uttryck åt Guds härlighet i en trasig värld?</i>	4
<i>Hälsning från Vännernas 22:a Treårsmöte</i>	8
<i>En steriliserad Sanning?</i>	10
<i>En annorlunda kristendom</i>	12
Auktoritetsproblemet.....	13
Kristna principer.....	17
Kväkare i praktiken.....	18
Ljusets Barn.....	19
Grundläggande skillnader	21
En alternativ teori om kontinuitet.....	22
Bibels egenart.....	26
Befrielsesteologi.....	28
Kritik av Nya Testamentet.....	30
Att definiera radikal kväkardom.....	33

Omslag: Dikt från Sommarlägret

Innehållet i artiklar i detta nummer redogör vi kortfattat för och kommenterar i redaktionsrutan på nästa sida.

**kväkar -
tidskrift**

Tidigare Nordisk Kväkartidskrift årg. 1-25, ISSN 0245-06005

Pg 35 84 99-2, Box 9166, 102 72 STOCKHOLM, fax 08-668 68 16

Utgiven av Vännernas Samfund i Sverige.

Författarna svarar ensamma för de åsikter som framförs i artiklarna

Prenumerera för 2007 genom att sätta in **140 kr** på pg 35 84 99-2, för Norden **165 kr** och utanför Norden **190 kr**. Lösnummerpris **40 kr**.

Adressändringar och förfrågningar om prenumeration sänds till kasör Tofte Frykman, Frihamra 5704 B, 762 92 RIMBO.

Manusstopp den 15:e februari, maj, augusti och oktober.

Redaktion: Tofte Frykman, redaktör, adress ovan,
tel & fax: 0175-604 25, e-brev: kt@kvakare.se.

Ingmar Hollsing (bitr. redaktör och ansv. utgivare), Gustaf Kjellbergs väg 8, 756 43 UPPSALA, 018-432 57 37, e-brev: ihollsing@home.se

Redaktionskommitté: Redaktionen samt Kait Bessing och Sue Glover Frykman

Kära läsare,

I detta nummer börjar vi med att återge *Jean Zarus* mycket rörande anförande vid EMES påsskmöte på svenska. Det kan läsas som inledning till en stilla andakt. Av en person som lever i ett av världens mest utsatta områden — där ondskan så tydligt lever sida vid sida med hennes olivträd och blommor liksom kärleken och hoppet.

Vi försöker alltid få människor att skriva om viktiga händelser som man varit med om. Det lyckas inte alltid. Men från årets sommarläger för alla åldrar på Svartbäcken fick vi en dikt av *Dan Pettersson* som bättre än en mångordig rapport får oss läsare att känna lägrets doft, smak, glädje och värme. Håll till godo, och glöm inte att vem som helst är välkommen att delta i nästa års läger!

Sue Glover Frykman har varit på Birka. Det besöket gav upphov till många funderingar kring vad ordet ”sanning” i historieböckerna och i det dagliga livet innebär. Hon inspirerades till en stunds skapande skrivande kring sina upplevelser.

Från Vännernas Världskommittés 22:a Treårsmöte har vi fått en hälsning som här presenteras i svensk språkdräkt. Det är svårt att skrapa ihop pengar nog till att ordna sådana här konferenser vart tredje år, så nästa gång man möts blir på en Världskonferens i Kenya om fem år. Kväkarna i Sverige har startat en insamling för att stärka FWCC/EMES i deras arbete, pg 5 15 83-3 märk talongen ”Världskommittén”.

Hur ser en kväkare, journalist, jurist och lärare på Woodbrooke på kväkardomens plats i den kristna gemenskapen - historiskt och idag? Det är en fråga som *John Punshon* tog sig an när han på 1980-talet blev inbjuden att medverka i en arbetsgrupp om kväkarfrågor. Resultatet blev en större essä, *Alternative Christianity*, som vi tyckt blev så intressant att den också måste komma ut på svenska. Titeln *En annorlunda kristendom* har valts för att hans skrift beskriver en rad områden där kväkardomen skiljer sig från andra kristna samfund, samtidigt som den beskriver likheterna. Tänk gärna efter och tyck till!

Debattinlägg som är av allmänt intresse välkomnas.

Tofte Frykman, redaktör

Hur ger man uttryck åt Guds härlighet i en trasig värld?

Jean Zaru, Ramallahs månadsmöte, höll detta inledande anförande vid Europeiska Vännernas (EMES) påskmöte i Woodbrookerhuis, i Nederländerna.

Ur Among Friends nr 106, Summer 2007.

”Vi föds till att ge uttryck för Guds härlighet inom oss, Den finns inte bara hos vissa, utan hos var och en.”

Jag vill ta er med på en resa till min hemstad Ramallah som ligger 18 km norr om Jerusalem. Klockan är 10.30 på förmiddagen och jag sitter i mitt underbara, ljusa vardagsrum som vetter mot trädgården. Ett underbart olivträd som min framlidne make planterade växer mitt i trädgården. Att plantera det trädet var för honom en symbol för freden, att skydda naturen, att dela med sig, skönheten och att bereda vägen för kommande generationer.

Mycket riktigt, några månader efter att han planterat trädet vandrade min make över till andra

stranden, men våra barn och barnbarn har njutit av dess skugga, oliver, skönhet och fåglarnas sång morgnar och kvällar. Fåglarna sjunger trots att oliverna de tvingas äta är bittra. Kan vi vara lika tack samma som fåglar?

Mitt emot mig på bordet står ett vackert arrangemang med rosor från en buske som mina två söner planterat vid ingången till mitt hus. Olivträdet och blommorna utanför och inuti huset har vuxit ut jordens mörker. Det som i sig är skuggan av det gudomliga mörker ur vilken allt föds. De växte ur mörkret till ljuset i världen – strålande i klarhet och speglade dess härlighet.

I ett annat hörn av rummet finns en underbar grön växt som vänder sina löv mot ljuset. Oberoende av

i vilken riktning jag vänder krukkan så vänder sig löven mot ljust. Ovanför eldstaden ser jag ett vackert inramat foto av muslimer-
nas öppningsbön som jag fått som gåva från Hartfords Seminarium. En del av bönen lyder: "Led mig på den rätta vägen". Tavlor med fåglar från Mexico och Egypten, vackert hantverk från Afrika och andra delar av världen, bilder av mina barn och barnbarn, palestinskt broderi och handblåst färgat glas fyller ut bilden.

När jag ser denna värld av saker omkring mig, var och en på sin plats, var och en speglade sin tid ... allt är ett; förenade till en enkel bild av tillvaron. Jag använder bilder för att hjälpa mig att vända blicken mot det gudomliga ljuset och låta det få genomlysning mig. Jag menar att mitt vardagsrum och världen vi lever i är som solens klara ljus i vilket alla regnbågens färger framstår, där var och en behåller sin egen givna egenart.

Eller så kan man säga att det är som en symfoni i vilken all toner hörs i enkel, perfekt harmoni, men där var och en har sin särskilda tid och plats. Eller djupare sett är det som en gemenskap mellan älskande där var och en förstår den andre och de är helt ense. När jag tänker på min familj och de oräkneliga människor med skilda bakgrunder – nationer, raser, yrken och religioner – från alla världens hörn

som har varit i mitt vardagsrum, så påminns jag ständigt om att varje människa är medelpunkten för Guds gudomliga ljus som lyser lika inom alla, som var och en får ta emot efter sitt mått.

Ingen person är den andra lik och vars och ens erfarenhet är unik. Var och en av oss är en unik spegling av det gudomliga. Det verkar som om det gudomliga ljuset tas emot av var och en, men alla reflekterar det på sitt sätt och därmed bryts det i många färger. Jag har tagit med er hem i mitt vardagsrum. Jag har delat med mig till er av det gudomliga ljusets skönhet, förbundet med varandra, medvetenheten, miraklet i att dela med sig och visionen om mångsidighet och jämlikhet.

Men jag har inte tagit med er på resan för att se ondskan i vår värld, det omedelbara och strukturella våldet, förtrycket, fattigdomen, förnekandet av grundläggande mänskliga och samhällsliga rättigheter, orättvisan, trångsyntheten, och den religiösa och nationella fanatismen som också finns i vår värld. För det gudomliga som upplyst mig visar mig också synden och de dominerade strukturerna i vår trasiga värld.

Synden är såväl personlig som systematisk. Den är våld som begås mot andra människor och mot världen runt oss. De som har större synd – de mäktiga – fortsätter att

förtrycka och göra andra till offer. De som utsätts för förtryck är inte utan skuld. I verkligheten förtrycker de ofta andra.

Många enskilda såväl som religiösa grupper glömmer det faktum att det gudomliga lyser i vars och ens hjärta, ung som gammal, god som ond. Genom att koncentrera sig på Guds ljus och insikt kan vi som människor öppna oss för det allomfattande gudomliga ljuset snarare än för känslor av exklusivitet, överlägsenhet och förmätenheten att vårt ljus är det enda ljuset. Sådana föreställningar fick människor att tro att ljuset kom från dem och att de kan fungera som domare och herrar över sina medmänniskor.

Detta är arvsynnen och det stora självbedrägeriet. Var och en ser bara hur det egna intresset står i konflikt med sina grannars och glömmer att kämpa för solidariteten med hela mänskligheten, med andra varelser och skapelsen. När vi koncentrerar oss på vårt eget och vägrar att överlämna oss till Gud leder detta till mörker och synd. Synd är frånvaro av kärlek – en försummelse att svara mot nådens rörelse som alltid söker dra oss upp ur självupptagenheten och in i det gudomliga livet och ljuset.

Ljus kan man inte tänka sig oberoende av mörker och när vi tagit ställning för ljuset blir vi *genom ljuset* engagerade i arbetet mot syndens och mörkrets krafter. Det handlar inte bara om att erkänna

synden hos oss själva och andra, individuellt och kollektivt, som blir uppenbart när vi blir medvetna om Guds verklighet, utan också om förpliktelsen att arbeta för det goda, för rättvisa och sanning och för att läka en trasig värld. Elizabeth Gray Vining säger: ”insikten att det finns en gnista av gudomlighet i varje människas själ för människor av alla raser, alla kulturer, alla nationer och alla klasser samman. Det är därför krig är ondska, och social orättvisa är outhärdligt, därför är religion inte fulländad utan tjänande.”

Låt oss vårda utvecklingen av ett samhälle av vänner som bryter fram, som överskrider gränser, bryter med dominerande ideologier vilka normaliserar ondska och orättvisa, och som dessutom skapar ett alternativt exempel av ömsesidighet där vi ser den gudomliga härligheten hos alla varelser och i skapelsen.

Låt oss bejaka att hoppets och medkänslans ande är tillgänglig för var och en genom vilket våra liv blir helare och mer harmoniska när vi förlitar oss den anden, inom oss, utanför och överallt.

”Vi skapar en hoppets cirkel
Vi för elden vidare till varandra
Om mitt ljus slocknar, kan ditt
ljus tända det
Tillsammans skapar vi klarare
ljus ...

Och varje ljus är i sig ett löfte
Att mörkret inte får sista ordet.”

Dikt av David McCauley

Sommarlägret 2007 i diktform

Det här är en liten dikt
om människoläget tvåtusensju:
jag ska berätta för er alla
så sitt ner, och lyssna nu.

Det är kul att se alla igen,
skönt att vara här;
gå stigen ner till badet,
kanske plocka ett smultronbär.

Mänkor som bryr sig
när man mår illa,
spännande lekar
med ägg, kyckling, fjärl och gorilla;

Blåsa stora såpbubblor
som flyger mot himlen, den blå,
och än mer bad,
sitta vid bryggan och spå.

Givande samtal,
sitta prata och diskutera
eller ligga och sova,
eller varandra massera.

Värme i gruppen
och samarbetslekar;
små stilla ljus
på svarta små veckar;

Kanske ta en promenad
eller ro med båten.
fast en utan röda segel,
tvärtom mot den i låten.

Mer sång, som *Do bi do bi do bi doo*
och improvisation;
ta det lugnt, andas,
vara i skogen, skön meditation.

En drömsk saga av oss,
med bubblande skratt;
underbara mänkor
med ett leende som är glatt

En massa kortspel:
”*Hej knekt*”, ”*Chicago*”, ”*lapsi*” och
”*apa*”,
en massa kul pingis;
kasta bollen när man gapa

spela kung och drottning,
få en massa prickar;
skriva kort som vi
till de andra skickar.

Ett stort tack för allt:
tack för god mat,
för andakt och lugn,
för bad, sol, pingis och prat.

Så en dag
hela lägret går mot sitt slut,
men vi har ju knappast
slösat *en* minut.

Vi ses om ett år
och till dess i världen gå ut:
lev livet och njut
(och nu var det slut)

Tack för allt,

Dan Pettersson

Dan var en av deltagarna på
sommarens läger på Svartbäcken,
som skrev för och med alla. /TF

Hälsning från Vännernas 22:a Treårsmöte

Till Vänner i hela världen.

Trehundraåtta Vänner från 41 länder som representerade olika grenar av kväkarnas familj möttes på King's Hospital School i Dublin under tiden 11:e – 19:e augusti 2007. När vi anlände blev vi välkomnade av irländska Vänner som med stor kärlek, engagemang och entusiasm fick oss att känna oss hemma hos dem. Tack vara deras kontakter och enormt arbete av deras visum-team (från Irland och Världskontoret), hade vi lyckats få visum för ett betydligt större antal deltagare än som tidigare varit möjligt, vilket gjorde att mötet blev ännu mer representativt för vårt samlade medlemskap

Irland har en lång kväkartradition ända sedan William Edmondson bosatte sig i Ulster. Ända från början grundlade kväkarna ett gott rykte för ärlighet i uppträdande och handling. Man kommer ännu ihåg

hur de försåg människor med mat och sysselsättning under den stora svälten på 1840-talet. På senare tid har man arbetat i Nordirland på att sammanföra de motsatta parterna och på det sättet bidragit till försoning. Ön Irland består av *republiken* Irland och Nordirland, som är en del av UK, men irländska kväkare har ett gemensamt Årsmöte.

Treårsmötets tema var:

”Att hitta sin profetiska röst för vår tid”

Under våra dagliga andakter har vi lyssnat till sju Vänners bidrag till temat. Vi har påmint om den profetiska traditionen i Gamla testamentet och i den tidiga kristna kyrkan. Vi har fått höra om vad som var karaktäristiskt hos profeterna, inklusive ödmjukhet och trofasthet, men också en motvilighet att ta på sig en uppgift de aldrig sökt sig till. På samma sätt

som profeterna i Gamla testamentet och George Fox utmanade sin tids människor, utmanas vi att se Guds kärlek i våra liv som ett profetiskt budskap. ”Låt Kristi kärlek flöda i oss och ut genom oss så att andra också lär känna Kristus” Om George Fox hade kommit tillbaks till dagens värld, skulle han ha upplevt att vi fortsätter hans förkunnelse? Emellertid är profetiska ord inte nog – förkunnelse är också handling. Vi kan känna igen den profetiska förkunnelsen i våra kväkarorganisationers orubbliga och tålmodiga vittnesbörd och de många prov på freds- och gemenskapsbyggande i vår världsliga oroliga regioner. Det ökande antalet Vänner som förändrar sin tillvaro för att stödja vår hotade planet visar också att de lever enligt profetisk tradition.

Vi har upplevt glädjen, glöden och iveren i detta hängivna levande. Det är vår förhoppning att vi kan känna igen och uppmuntra profeterna ibland oss. Kan vi vara öppna för möjligheten att själva uppmannas till ett tjänande som kan ge oss erfarenhet av ”andens frukter” (Gal. 5:22)?

Under Treårsmötet bearbetade vi tillsammans många av dagens Väners ”concerns” (angelägenheter), såsom miljöförstöring, mänskliga rättigheter, HIV/Aids, våld, att nå ut och växa och Unga

Väners ökande engagemang. Vi hade lyckan att uppleva ett stort antal Unga Väners energi under Treårsmötet. Många av dem spelade en viktig roll i planering och genomförande av mötet. Andakter och samtalsgrupper berikade och fördjupade vänskapen, vilket också utflykterna som Irländska Vänner organiserade gjorde.

Under vår samvaro nådde oss nyheterna om en jordbävning i Peru, ett jordskred i Kenya och en tyfon i Filippinerna. Vi avbröt våra överläggningar för att be för dem som drabbats av dessa katastrofer och fortsätta att hålla dem i våra tankar.

Under förhandlingarna togs några viktiga beslut om FWCC. I stället för att hålla Treårsmöten vart tredje år kommer det att bli en Världskonferens om fem år.

Välkomna Vänner till
Kenya år 2012!

Duduzile Mtshazo,
ombud, Friends World Committee
for Consultation,
Vännernas Världskommitté

En steriliserad Sanning?

Sue Glover Frykmans funderingar efter en utflykt med rundvandring och föredrag på Birka...

Hans ord var som kulor. Där satt vi, på en bergsknalle i höstsolen och njöt av de idylliska grönskande omgivningarna. "Om ni varit här på den tiden hade ni överväldigats av stanken."

Vilken stank? Jag kan inte påminna mig att ha läst om den i historieböckerna!

Vi är på besök på Björkö i Mälaren. Vår barfota guide klädd i llnesärk berättar om den en gång viktiga vikingabosättningen och handelscentret Birka. Våra näsor drar in sjöluft kryddad med hödoft och vildblommor, medan vår guide håller en utläggning om hur de vikingatida invånarna skyfflade sitt avfall utefter gatorna och om entreprenörer som körde ut detta på isen. När isen sedan smälte tog sjön hand om avfall och mänskliga exkrementer. Plupp. Det bara försvann ur sikte – bara för att senare bli sorterat och identifierat av senare tiders arkeologer. Det verkar sannolikt att vi därigenom får reda på vad man åt på den tiden!

Vi styr kosan upp mot museet och kikar på utställningarna. Jag undrar om även här en del av sanningen har dolts för oss. Jag granskar modellen av livet som det kunde ha gestaltat sig på Birka, och fångslas genast av den. Människor vandrar på de jordiga gatorna och bär vatten i kärl som liknar tunnor, män gräver på sina tomter och bygger hus med yxor och hammare. Hantverkare i sina verkstäder hamrar eller ristar. Kvinnor stannar på gatan för att skvallra eller mata fåren eller grisarna i deras pyttesmå inhägnader. Män lastar på och av sina handelsvaror i hamnen. Slädar kommer och far på vintern, skepp på sommaren. Detta är en plats präglad av livlig verksamhet. Och se, där är han, mannen som kör ut allas oönskade skräp och avskräde ut på isen.

En föreläsning har bokats till den tidiga eftermiddagen. En välkänd historiker och universitetsprofessor, med mängder av böcker bakom sig, föreläser. Han är för ändamålet klädd i skinnmössa, fotsid svart slängkappa med guldprydnader,

svarta uppsväng-
da spetsiga fotbe-
klädnader och en
vadmalsstunika. Han berättar om
handeln ur de berörda köpmännens
synvinkel. ”Hur kommer det sig”
frågar han ”att fler orientaliska sil-
vermynt (85 000) har hittats i Sve-
rige än i något annat skandinaviskt
land, eller för den delen i orienten?
Skriftliga källor berättar om att
svenska vikingar var framgångs-
rika köpmän i pälsar, horn och
sådant. Men det finns inga belägg
för detta.” Han fortsätter med att
berätta att det å andra sidan finns
bevis på att avsevärda pengasum-
mor bytte händer genom männis-
kohandel. Han beskriver hur unga
flickor från olika delar av östra Eu-
ropa regelbundet köptes och såldes
och hur de otvättade barbarerna
från Norden demonstrerade sina
varors teknik och skicklighet. Om
man låter sin fantasi löpa fritt kan
man nog föreställa sig hur det gick
till. Ja, handelsmännen låg faktiskt
med sina godbitar för att bevisa
hur bra de var i sängen och erbjöd
sedan sina tilltänkta kunder att
beskåda deras utmärkta kvaliteter.
Unga pojkar efterfrågades också
och många av dem exporterades
till Spanien. Ole!

Handelsvarorna infångades i
slaviskspråkiga områden. Det är
därifrån vi fått ordet slav, för ofria
människor som man kan handla
med.

”Hur kommer det sig”
frågar han

Allt detta fortsätter
att mala runt i mitt
huvud. Tänka sig att
människor som sysslar med män-
niskohandel inte är något nytt!
Var det så Sverige blev så duktigt
på att smälta om många av sina
silvermynt till smycken? Den verk-
samheten skulle ha dolt mycket av
bevisen...

En klassisk ångbåtsbiff med
alla tillbehör mildrade min fysiska
hunger på resan hem. Mina tankar
fortsatte under tiden att gnaga, på
det faktum att historieböckerna
bara serverar oss sterila, rena – po-
litiskt, socialt och religiöst korrekta
– versioner av ”sanningen”. Var-
dagslivets oskrivna historier, såda-
na som vår guide och vår professor
berättade, tycks förknippade med
verklighetens stank och smuts.

Översättning Tofte Frykman

En annorlunda kristendom

John Punshon: Alternative Christianity, Pendle Hill Pamphlet 245, 1982 (1986)

Översättning: Tofte Frykman

Om författaren: John Punshon föddes i Londons East End 1935. Under andra världskriget blev han evakuerad till Devon. Efter kriget fick han gymnasieutbildning på hemorten och fortsatte sedan till Brasenose College i Oxford, där han sökte medlemskap i Vännernas Samfund. Efter skilda yrkeserfarenheter som journalist, lärare och jurist utsågs han 1979 till lärare och handledare i kväkarstudier vid Woodbrooke, Kväkarnas center i Birmingham. Även om han numera pensionerats från sitt aktiva politiska liv, så har han varit kommunfullmäktig i sin hemstad och kandiderat två gånger till parlamentet för Labour Party. Han har haft uppdrag i Samfundet som ombud för sitt lokala möte och som Äldste. Tillsammans med sin fru Veronika har han en son och en dotter som båda studerar vid Kväkarnas skola i Saffron Walden.

Våren 1981 arrangerade de samverkande mötena i London och Middlesex en serie allmänna föredrag i kväkarfrågor på Friends

House i London. Även om de handlade om ämnen av särskilt intresse för Vännen – de var inte alls avsedda att ses som några officiella kväkaruttalanden – så bestämde sig John Punshon för att använda sin inbjudan som ett tillfälle att bidra till det pågående samtalet om kväkartraditionen och dess natur. Denna skrift blev resultatet, efter viss redigering och utvidgning.

Om någon beskrev Westminster Abbey som en trave trä, sten, glas, bly och järn och lite saker till, så skulle vi kunna hålla med om att han tagit med allt byggmaterialet korrekt. Samtidigt skulle vi emellertid påpeka att som en beskrivning på Storbritanniens mest berömda kyrkobyggnad lämnar den mycket övrigt att önska. En enkel uppräkningslista av dess beståndsdelar missar dess viktiga betydelse. Det som betyder något är hur man använt råmaterialet för att skapa Westminster Abbey. Fantasi och intelligens har gett materialet form och elementen struk-

tur och därigenom skapat Englands nationella helgedom. En plats där monarker blir krönta, hjältar gravsatta och poeters minne hedrat – en plats där en nations egenart kommer till uttryck.

Detta ger oss en analogi för ett samtal om religion – i synnerhet kväkarnas variant – som tycks betrakta form och innehåll som motsatser snarare än kompletterande delar av helheten. Visserligen växer vår religion ur vår omedelbara erfarenhet och vi menar med rätta att detta är ett av våra viktigaste bidrag, nämligen att bara på den grunden kan en religion vara äkta. Trots det kan vi inte stanna här, för det är här som problemen börjar. Om vi skall kunna vara en gemenskap, om vi skall kunna visa vår erfarenhet gemensamt, måste vi ge den form och struktur. Vi är lojala mot dolda värderingar, och våra uttalanden baseras ofta på outtalade anspråk. Vi måste se oss själva som andra ser oss. Historiens osynliga hand spelar på strängar som påverkar många av våra vanor, bruk och sätt att uttrycka oss. Vi måste lyfta oss över den personliga erfarenhetens råmaterial för att kunna se oss själva i ett större sammanhang.

Nå hur ser kväkardomens helgedom ut? Är den en negation, ett avvisande av det ovälkomna och missförstådda i andra kristna övertygelser? Eller har Vännerna bidragit med något positivt som kan

jämställas med ortodoxin, katolicismen eller den klassiska protestantismen, som en oberoende men lika giltig tolkning av Jesus tankar och nya testamentets budskap?

Auktoritetsproblemet

Det är enkelt att undvika det här problemet genom att vägra generalisera. Vissa hävdar med emfas att kväkardom snarare bidrar med en teknik att urskilja religiösa sanningar än en uppsättning principer och vittnesbörd. På många sätt är det riktigt. Man kan hävda att Vännerna har så många olika sätt att tro och bete sig på att alla försök att dra några generella slutsatser om dem i princip är dömda att misslyckas. Ingen generalisering kan göras tillräckligt allomfattande för att täcka alla sorters Vännen. Man hävdar att själva processen att generalisera kväkardomen måste ställa upp normer för vad som skall räknas till den, vilket paradoxalt nog kränker en av kväkarnas centrala uppfattningar nämligen att religion baserad på en trosbekännelse bör undvikas. För då inför man en auktoritetsprincip i kväkardomen, även om det sker oavsiktligt.

Detta är kraftfulla invändningar som man inte kan bortse från. Ändå har jag invändningar mot dem av två skäl. Den ena är att de i sig är generaliseringar som ställer stora anspråk på kväkardomens natur.

Man kan hävda att de utgör den bästa sammanfattningen av hur kväkarna fungerar idag, och att detta borde vara en avgörande synpunkt oberoende av deras historia. Alternativt, att om man skall ta Samfundets historia som bevis, är den resultatet av historien sedd i ett visst perspektiv. Det andra är att påståendet att auktoritet inte har någon plats i kväkarrörelsen grundar sig på en missuppfattning av vad begreppet auktoritet innebär. Jag vill hävda att man kan göra generaliseringar om innehållet i kväkarnas tro och att dessa representerar grunden för hela kväkarrörelsen, trots alla invändningar man som enskild kan ha (och det har vi alla).

En auktoritet kan definieras som en person, organisation eller doktrin som (a) allmänt sett är mer kraftfull, kunnig eller erfaren än vi, och (b) är i en situation att den kan föreskriva hur vi borde bete oss eller vad vi borde tro och (c) att den har möjlighet att driva fram en anpassning genom att övertala oss att godta den därför att vi håller med om eller gillar resonemanget. Det finns mängder av sådana auktoriteter – staten, kommunistpartiet, läkare, lärare, föräldrar. I religionen finns katolska kyrkan för katoliker, bibeln för fundamentalister och för kväkare, vad? Avsaknaden av yttre auktoriteter betyder inte att det inte finns någon myndighet som

bestämmer, lika lite som avsaknaden av trosbekännelsen betyder att det inte finns någon tro. Vännerna har naturligtvis någon/något som bestämmer och som brukar beskrivas som Anden, Ledningen, Vägledaren, den Styrande, den inre kunskapen om det Gudomliga, det inre Kristusljuset, det av Gud i var och en. I verkligheten har Samfundet över hela världen alltid hävdad att vår andliga väg, en stilla väntan, för oss till direkt kontakt med Gud utan någon mänsklig förmedling. Kväkarnas traditioner och de trosuppfattningar som de anslutit sig till är den väg som Ljuset har anvisat Vännerna. De har alltid betonat att dessa inte är följden av att enskilda personer fått uppenbarelser, utan av gemensamma erfarenheter som hela Samfundet gjort. Denna tradition är kväkarnas auktoritet, och när vi behöver dess vägledning behöver vi närma oss den varsamt och komma ihåg några principer.

Vi ska börja med att så allsidigt som möjligt undersöka vad kväkare faktiskt har sagt. Man kan säga att vi är frukten på ett särskilt slags träd, och grenar, stam och rötter som sträcker sig bakåt i historien. Vi bedömer naturligtvis hela tiden det förgångna, och försöker undvika dess misstag. Annars skulle vi inte göra några framsteg. Men om nuet är en kommentar till det förgångna så är det omvända också sant. Det

förgångna är en kunskapskälla som vi inte kan undvara. Därför bör vi kanske inte tro oss om att ha en bättre förståelse av kväkardomen än de inflytelserika Vännerna i vårt förgångna. Det kan vi kanske ha, och på vissa områden har vi säkert det, men vi har bara rätt att ha en egen uppfattning om vi samtidigt till fullo betonar vad de hade att komma med.

Dessa Vänner var naturligtvis inte enhälliga, även om de försökte, så vår andra princip måste hanteras med omdöme. Kväkarnas röst är ibland mångtydig. Samtidigt som man fördömer sakramenten så säger man att hela livet är sakramentalt. Men om så är fallet måste sakramenten vara sakramentala – de som Vännerna vägrar att iaktta. Hur hänger det ihop? Kväkarna talar ibland med kluven tunga. Samtidigt som man förkunnade att Kristus, snarare än Bibeln, var Guds ord så hävdade man att Bibeln gav tillräcklig ledning för att göra slut på alla meningsmotsättningar mellan de kristna. Kväkarna började även förkunna och försvara sin tro med hänvisning till samma Bibel.

Samtidigt uppstår problem med relationer, betydelser och värderingar. Våra religiösa frågor är sannolikt andra än deras. Fredsbudskapet var till exempel en liten fråga under kväkardomens barn-dom. För oss är det sannolikt en

prövosten för vår tro på Gud och Nya testamentet. Fram till idag ansåg så gott som alla Vänner att frälsning hade mycket stor, ibland absolut avgörande, betydelse i deras religiösa program. Idag anser ett stort antal knappast detta, skulle jag tro. Betyder det att de uttrycker kärnan i vad man menar med ”frälsning” på ett annat sätt? Eller har den inte längre någon betydelse för en betydande andel av kväkarna?

Den tredje principen handlar om enighet. Innan en trosriktning eller rörelse kan etablera sig som något annat än källan till enbart privat tillfredsställelse måste vissa logiska hinder klaras av. Till att börja med måste den visa sig handla om något verkligt snarare än fantasier och inte vara direkt självmotsägande. Vidare måste den kunna stå emot kritik. Nya idéer som har förmåga att beröra och förändra människor går alltid igenom samma process – de får möta fientlig kritik utifrån och tvingas att försvara sig. De måste utvecklas så att de motsvarar sina anhängares oförutsedda men befogade frågeställningar. De måste analyseras för att klarlägga på vilket sätt de skiljer sig från andra idéer som de liknar, men absolut inte vill bli hopblandade med. På samma sätt som den breda kristna traditionen uppvisar kväkartraditionen alla dessa drag i sin historiska utveckling. Resultatet

blir en mångsidig inställning som kan försvaras med ett minimum av inre motsägelser, som både kan bevara sin identitet och växa, förändras på ett välordnat sätt. När det gäller denna princip, så har kväkardomen ett enigt synsätt på hur principer och budskap hänger samman och sammantaget ger det uttryck för kväkarnas uppfattning av gudomlig sanning. Det är inte fråga om en slumpartad utveckling som följd av yttre omständigheter.

Jag har betonat enigheten inom kväkardomen av flera skäl. På den praktiska nivån finns det tecken på en stor delaktighet genom hela kväkarrörelsen kring att tillsammans återupptäcka vad som gör oss till en menighet. På den teoretiska nivån behöver vi tänka länge och djupt på detta, för innerliga känslor av enighet dunstar fort om de inte understöds av gemenskap i anden. Om vi dessutom anser att kväkartraditionen är en källa som har auktoritet för Samfundet så är det dess betoning av enigheten som ger sammanhang och gör det möjligt för oss att generalisera. Med andra ord kan vi inte diskutera, överväga eller utveckla våra idéer om kväkardomen om vi inte är överens om vissa grundläggande saker. Än en gång (som i fallet med auktoritet) vänder vi oss till traditionen, för den rymmer sådan infor-

mation som en förnuftig bedömning av kväkardomen utgår från.

Vi måste börja med den kristna tron. Denna förutsättning har förstås ifrågasatts på en del håll inom kväkarrörelsen, men om vi ska ta vår tradition på allvar måste vi inse att majoriteten av världens kväkare faktiskt ser sig själva som fast förankrade i den kristna traditionen. Vidare att Vänerernas Samfunds förutsättningar, doktriner, etik och samfundsordning historiskt sett samtliga har rättfärdigats med hänvisning till Nya testamentets tro. Jag menar att hur detta beroende uttrycks visar på vissa skillnader jämfört med andra kyrkors ställningstaganden, samtidigt som jag hoppas kunna visa att dessa skillnader är tillräckligt stora för att försvara kväkardomen som en teologiskt särpräglad variant av kristendom som varken kan härledas till protestantismen eller till traditionen före reformationen – därför ordet ”annorlunda”. Detta har inte valts för att antyda en uppfattning att kväkardomen är trosuppfattningen hos en avvikande sekt, lika lite som den kan anses som den ”sanna kyrkan”. Snarare används ordet som bekräftelse på att kväkardomen är en kristendomsyttring som är lika giltig som sina systertraditioner – äldre och yngre systrar, mer eller mindre tilltalande.

Kristna principer

Låt oss betrakta huvuddragen i den kristna trosuppfattningen och börja med den allmänna uppfattningen om Gamla testamentet. Jag anser att denna inkluderar följande teser:

1. Att Gud är en moralisk, skapande och kärleksfull kraft som skapade universum med avsikt och insikt och med vilken det är möjligt att skapa relationer på ett medvetet personligt plan.
2. Att dessa relationer ansträngs eller omöjliggörs av människans självupptagenhet, med ett annat ord "synd" – hela den rad av ståndpunkter och beteenden som kommer av hennes vägran att acceptera sina grundläggande mänskliga begränsningar, moralens tunga begränsningar, och att ålderdom och död är oundvikliga.
3. Som en följd av att människan och det gudomliga blev moraliskt främmande för varandra kommer initiativet till försoning från Gud. Det är ett misstag att uppfatta religion bara som mänsklighetens sökande efter en ogripbar gudom. Religion uppstår genom att Gud själv låter sig upptäckas.

4. Som följd av insikten att världsalltet är skapat som ett moraliskt system följer att religionens primära mål är strävan efter rättvisa, snarare än att främja hänryckning, och att därav följer att Gud i sin fullaste uppenbarelse inte hittas i en dold andlig värld bortom förnuftet utan i historien, dvs. det nuvarande och förflutnas moraliska och politiska stävanden.
5. Av detta följer att livet i religiöst lärjungeskap är en fråga om aktivt engagemang, eller i den kristna jargongen, tro i handling.

Detta är den utmärkande grunden för kristendomens lära, som den utvecklas i Nya testamentet: att Jesus från Nasaret var till fullo mänsklig och på samma gång unikt gudomlig – en inkarnation – och att bara genom hans liv, död och uppståndelse kan det mänskliga och gudomliga förenas – Försoningen – och att dessa sanningar om Gud är de slutgiltiga i mänsklig erfarenhet.

Om man läser kväkardomens klassiska texter, från Fox och Barclay, Woolman och Gurney till Rufus Jones och John Wilhelm Rowntree, inser man att dessa dogmer varit lika fundamentala för de flesta framställningar av kväkardomen som för katolicismen eller

metodismen eller någon annan riktning. Skillnaderna, som gör att vi karaktäriserar kväkardomen som en annorlunda kristendom, ligger inte på denna grundläggande nivå. En stor del av skillnaderna mellan kristna grupper finner man i avvägningen de gör mellan olika lärosatser. Vilka slutsatser de drar av dem, först och främst vilka filosofiska eller andra grunder som de baserar sin tro på och vilka tillämpningar som speglar dessa grundläggande lärosatser samt hur de översätter dem i sitt kristna liv. Med ett språkbruk från marxismen, kväkardomen delar sin teori med den övriga kristna kyrkan men har en helt annan praktik. Låt oss därför betrakta några av dessa punkter där kväkarnas praktik alltid utmärkt sig som karakteristisk och gett oss en tydlig egenart. Jag tror vi kommer att se att de på ett systematiskt sätt skiljer oss från andra kyrkors praktik, men inte desto mindre är grundade på samma grundläggande tro som jag här har skisserat.

Kväkare i praktiken

Sakrament. Alla känner till att vi inte har några yttre religiösa ceremonier av något slag utom kanske giftermål. Vi döper inte eller firar nattvard för vi tror inte att gudomlig nåd kanaliseras genom yttre ceremonier som människor ordnat.

Trosbekännelse. Självklart har vi trosuppfattningar men vi prövar inte blivande medlemmars övertygelse mot en trosbekännelse. ”Det är fruktansvärt att falla i den levande Gudens händer” som det står i Hebreerbrevet (10:31). Enligt Nya testamentet baserades medlemskap i kyrkan på direkt personlig erfarenhet och inte på tankemässigt samtycke. Därför har Vännerna alltid ansett att rent bokstavliga formuleringar som har sin grund i en viss tidsålder och som godkänts av en yttre auktoritet faktiskt stod i vägen för ett sådant möte.

Liturgi. Vi möts i tystnad för att, med Fox ord, nära oss med det eviga livets ord och vatten. Detta är ett av våra arv från sextonhundralets radikala puritaner, sökare och arianska döpare. De menade att andakt bör hållas helt under den Helige Andes ledning. Initiativet, inspirationen och ledningen kom från Gud inom oss själva, så därför var i förväg valda psalmer, sånger, bibelcitater, predikningar och ceremonier förmätta och stämde inte överens med Andens frihet. Även om många kväkargrupper har övergivit denna åsikt, kanske med rätta, så är tystnaden fortfarande ett karakteristiskt drag i kväkarandakten, även i den dagordningsstyrda traditionen.

Tjänande. Detta är faktiskt en följd av vad jag just beskrivit. Tjänare är den med andliga gåvor som visar

sig vara äkta, gåvor som kommer från Gud. De vårdas genom ett liv i äkthet, en reflekterande läggning, orubblighet i motgång, där en medkänsla för andra och beredvillighet att ändra sig och vara till nytta är viktiga. En tillfredsställande studieplan, lyckade examensresultat och en godkännandestämpel av någon kyrklig myndighet ger ingen garanti för andlig kvalitet. Därför fordrar vi inte detta utan öppnar vårt tjänande för alla inför Gud så att han kan använda det som passar honom.

Makt. Kväkarnas fredsbudskap är en religiös princip och bara i andra hand en politisk. Medan nästan alla de andra kyrkorna har ansett det vara tillåtet för kristna att delta i ett rättvist krig har det lämnats till Vännerna, Mennoniterna och Bretheren (händelsevis tre skott från samma stam) att protestera mot detta. De hävdar att inställningen till krig är en tydligare indikation på vilken någons tro är grundad på än någon trosbekännelse eller religiös anknytning.

Även om det finns en grundläggande överensstämmelse i dogmatiska frågor mellan kväkardomen och andra kyrkor så finns det också betydande praktiska motsättningar vilka behöver förklaras. Huvudfrågan, som framhäver skillnaderna och som faktiskt är orsaken till att

kväkardomen är en annorlunda kristendom, är dess inställning till Bibeln.

Ljusets Barn

Det namn som Vännerna tog sig från början var "Children of Light" (Ljusets barn). "Quaker" (eg. bävare, darrare, försvenskat till kväkare) var ett öknamn som andra gav dem. Ljusets barn är en term som hämtades ur Nya testamentet och som kändes speciellt tilltalade för deras upplevelse av att ha en viktig bestämmelse.

Tron på ljuset medan I haven ljuset, så att I bliven ljusets barn.

Joh 12:36

I ären alla ljusets barn ...

1. Thess. 5:5

Låten ingen bedraga eder med tomma ord;
ty för sådana synder kommer Guds vrede över de ohörsamma. Haven alltså ingen del i sådant. I voren ju förut mörker, men nu ären I ljus i Herren;
vandren då som ljusets barn.

Efes 5:6-8

Margaret Fell berättar att när George Fox predikade i kyrkan i Ulverston första gången sade han,

... vad betyder den heliga skrift annat än uppfattad i den ande